

Сураи Ҳадиd

Дар Мадина нозил шуда, аз 29 оят иборат буда, сураи 57-уми Қуръон аст.

«Ҳадиd» оҳанро гӯянд. **«Мо оҳанро фуруд овардем, дар он қуввати калон асту манфиати одамон»** аз оят. Дар ин сура ба ҳукмҳои шаръӣ, тарбияи ҷамъияти муъминҳо ва тозагии ақидаи онҳо эътибор дода шудааст.

Дар ибтидои сура аз азамату бузургии Аллоҳ таъоло сухан меравад. Ончунон Худовандест, ки ҷамиъи мавҷудоти олам бо тарзу услуби хоси худ Ёро тасбеҳ мегӯянд (ба покӣ ёд мекунанд). Ҳама мавҷудот, ҳатто санг, ҳашарот ва ҳайвонот ба азамату ваҳдонияти Парвардигори худ шоҳидӣ медиҳанд.

Баъдан, сифатҳои ҳусно ва исмҳои улёи Офаридгор зикр мегардад. Аллоҳ таъоло аввал аст, бе ибтидо ва охир аст ва бе интиҳост. Зоҳир аст бо нишонаҳое, ки дар махлуқоташ вучуд дорад ва ботин аст, чуноне ки асли ҳақиқаташро ҳеҷ кас наметиносад. Ё холиқи инсон мударрири олам аст.

Сипас сура мусалмононро панд медиҳад, ки дар роҳи Аллоҳ барои ҳақиқати Ислому баланд бардоштани шаъну шарафи он саховату нафақа кунанд. Муъмин бо молу дороии хеш бояд мағрур нагардад, балки чунин эътиқод дошта бошад, ки Худованд дунё ва молро ба банда чун амонат додааст. Зарур аст, ки инсон дар муқобили нафси худ ҷаҳд намояд, то дар дунё аз саодат ва дар охират аз савоби дилхоҳ баҳравар гардад.

Инчунин сухан аз аҳли имон меравад, ки дар қиёмат нур аз пешу ҷониби рости онҳо медурахшад. Мунофиқон мисли инсони шабкӯр дар зулумоти рӯзи қиёмат роҳгум мезананд, зеро онон ҳангоми зиндагӣ дар дунё мисли чорпоён дар ҷаҳлу нодонӣ ва айшу ишрат қарор доштанд.

Ҳақиқати дунё ва охират ба тамоми нозуки ва суратбандиҳои дақиқ баён мегардад. Дунё дорои фано буда, зоилшаванда аст. Маълум, ки одатан ба сабаби боридаи борон дар Замин алаф мерӯяд ва ба тезӣ хушк гардида, зери таъсири омилҳои табиӣ қарор мегирад ва реза-реза мегардад. Дар навбати худ бод онҳоро ба ҳар сӯ пош медиҳад ва дере нагузашта, дар сахроҳо чизе боқӣ намондад. Дунё ҳам ба ҳамин монанд аст. Дори охират бошад, на муваққатӣ, балки ҷовидона аст.

Нуктаи дигаре, ки мавриди баррасии сура қарор гирифтааст, ин аст, ки пайғамбарон барои он фиристода шудаанд, то халқро ба

роҳи Аллоҳ таъоло амр карда, даъват кунанд ва ҳақиқату адолатро ҷо ба ҷои худ гузоранд. Таъкидан баён мегардад, ки расулон мардумро ба роҳи тақво ва иқтидо ба роҳи Аллоҳ ҳидоят менамоянд.

Ин буд як назари кӯтоҳ ба мазмуни сураи мазкур.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим.

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Саббаҳа лиллаҳи ма фи-с-самāvāti ва-л-арзи ва Ҳува-л-Ъазизу-л-Ҳаким.1.

1. Аллоҳро ҳар он чӣ дар осмонҳо ва Замин аст, ба поки ёд кард.

Ва Ёғолибу боҳикмат аст.

Калимаи «тасбеҳ» маъноҳои бузург доштан, пок сохтан, бенуқсон гардонидан ва амсоли онро ифода мекунад. Дар асли ифода «тасбеҳ гуфтан» ва «субҳаналлоҳ» ҳаммаъноанд. Инсон фақат тасбеҳ гуфтани дигар инсонро мебинаду мешунавад, ҳол он ки ба ғайри инсон тамоми мавҷудот ҳар кадом бо услуби ба худ хос Парвардигорро тасбеҳ мегӯянд. Дар сураи «Исро» ва дигар сураҳои қуръонӣ ба ин маъно оятҳо ва шарҳи зиёде ворид шудаанд.

Имом Муслим (раҳ) чунин ривоят кардааст, ки Пайғамбар (с) гуфтаанд: **«Ҳангоме ки ман ба пайғамбарӣ мушарраф шудам, дар Макка санге ба ман салом медод, ҳозир ҳам, онро мешиносам».**

Дар ривояти Имом Тирмизӣ (раҳ) омада: «Ҳазрати Алӣ (к) гуфт: «Ҳамроҳи ҳазрати Расулуллоҳ (с) атрофи Макка мерафтем ва аз назди ҳар чизе аз қабиле сангу дарахту дигар мегузаҷтем, ин суҳанро мешунидем: «Ас-салату вас-саламу ӯалайка йа Расулаллоҳ».

Имом Бухорӣ (раҳ) аз Анас Ибни Молик (р) ривоят мекунад, ки Расулуллоҳ (с) аввалан ба ҷои минбар болои кундае хутба меҳондааст. Баъдан барои ӯ (с) минбар сохтанд. Чун он ҳазрат (с) болои минбар баромада, хутба хонд, кунда мисли уштур овоз бароварда, гирист. Расули Аллоҳ (с) аз минбар поён омада, кундаро оғӯш гирифт. Вай дарҳол ором шуд.

Аз ин ривоятҳо бармеояд, ки ҳар мавҷуд бо услуби хоси худ Аллоҳ таъолоро тасбеҳ мегӯяд. Давоми оят бошад, ду сифати Аллоҳ таъолоро зикр мекунад: «Азиз» ба маънои «ҳамеша ғолиб дар иродаи хеш» буда ва ҳеҷ вақт ба мағлубият рӯ намеорад. «Ҳаким» бо илму амал роҳи дуруст ёбандаро гӯянд. Масалан, ҳаким будани Аллоҳ таъоло дар он зоҳир мегардад, ки ҳар махлуқро бо тақозои илму ҳикмати Худ бе каму косту бе нуқсон офаридааст. Валлоҳу аълам.

لَهُ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ تَحِيَّ وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

**Лаҳу мулку-с-самāвāti ва-л арз. Юҳйи ва юмйт. Ва Ҳува
ъалā кулли шай-ин Қадир. 2.**

**2. Подшоҳии осмонҳо ва Замин аз онӣ Ёст. Зинда мегардонад ва
мемиронад ва Ё ба ҳар чиз тавоност.**

Яъне тасарруфи осмонҳо ва Замин ва офаридани онҳо инчунин зинда гардонидану миронидан дар қудрати Ёст. Миронидани зиндаҳо дар дунё ва зинда гардонидани онҳо дар рӯзи қиёмат ҳам, дар тасарруфи Ёст. Аллоҳ таъоло касеро, ки хоҳад, ҳаёт мебахшад ва касеро, ки хоҳад, аз ҳаёт маҳрумаш мегардонад. Ё таъоло бар ҳама чиз қодир аст ва ҳеҷ чиз Ёро очиз намегардонад. Асли мафҳуми зиндагӣ (ҳаёт), ҷон, рӯҳ маълум аст, аммо вучуду шакли онҳоро ҳеҷ кас қодир нест бигӯяд, ки чунину чунон аст. Масалан, пурсида шавад: «Масдари ҳаёт чист ва аз кучо меояд?». Касе ҷавоб дода наметавонад. Ҷавоби Қуръонӣ ин аст, ки ҳаётро Аллоҳ таъоло медиҳад, зиндакунандаву миронанда фақат Ё таъолост ва ҳеҷ кас инро инкор карда наметавонад. Ба ин монанд ҳақиқати маргро ҳам, ба ҷуз Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло касе надонидааст. Аллоҳ таъоло ба ҳама кор қодир аст ва қодирии Ёро ниҳоят ва андоза нест.

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

**Ҳува-л-Аввалу ва-л-Ахиру ва-3-3оҳиру ва-л- Бāтину ва
Ҳува би кулли шай-ин Ёлим. 3.**

**3. Ёст пеш аз ҳама, пас аз (фанои) ҳама ва Ёст зоҳир ва Ёст
пинҳон ва Ё ба ҳар чиз доноист.**

Дар ин оят 5 исму сифати Аллоҳ таъоло зикр мешавад:

1) «**Аввал**» - яъне дар аввал ҷамиъи мавҷудоти олам дар нестӣ буданд, аммо ӯ таъоло вучуд дошт. Ё «аввал» ба маънои он меғӯем, ки барои вучуди Аллоҳ таъоло «бидоят, ё ибтидо» нисбат додан нашояд, зеро ибтидо бар Аллоҳ таъоло нагузаштааст;

2) «**Охир**» - далолат ба бақои Аллоҳ таъоло дорад. Яъне ӯ таъолоро охиру тамомшавӣ нест, тамоми мавҷудот мавҳ мегардад, аммо Аллоҳ таъоло боқӣ мемонад;

3) «**Зоҳир**» - яъне ӯ таъоло дар ҳама чиз бо далелу бурҳон зоҳир аст.

*Барги дарахтони сабз дар назари ҳушёр,
Ҳар варақаи дафтарест маърифати Кирдуқор.*

(Саъдӣ)

4) «**Ботин**» (пинҳон) – яъне ӯ таъоло аз ҳамаи чизҳо пинҳон аст. Аммо вучудаш бо далоилу бурҳонҳо дар ақлҳо зоҳир аст ва (ботин) аз он аст, ки чашм он Зотро дар ин дунё дида наметавонад. Ақлҳо барои то охир шинохтани он Зот оқиз мешаванд;

5) «**Олим**» - яъне ӯ таъоло ба ҳар чиз доно аст, ҳатто хурдтарин зарраҳои олам, чи дар осмон ва чи дар Замин, аз ӯ таъоло ғоиб нест. Баъди баён кардани бузургии Парвардигор боз ҳақиқати дигар тафсилотро ояти зер баён месозад.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَىٰ

الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلْجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ

وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤١﴾

Ҳува-л-лазӣ халақа-с-самāvāti ва-л-арза фӣ ситтати аййāминī с̣уммаставā ъала-л-ъарш. Яъламу mā яличу фил-арзӣ ва mā яхручу минҳā ва mā янзилу мина-с-самāи ва mā яъручу фӣхā. Ва Ҳува маъакум айна mā кунтум.

Валлоҳу би mā таъмалуна бас̣ир. 4.

4. Ӯст Он Зоте, ки осмонҳо ва Заминро дар шаи рӯз биёфарида, баъд аз он бар Арш истиво ёфт, он чиро, ки ба Замин мебарояд ва он чӣ аз он мебарояд ва он чӣ аз Осмон фуруд меояд ва он чӣ дар

*он боло меравад, медонад. Ва Ӯ бо шумост ҳарҷо, ки бошед ва
Аллоҳ ба он чӣ мекунад, биност.*

Аллоҳ таъоло чунин Зотест, ки дунёро дар шаш рӯзе аз рӯзҳои дунё, аввалаш якшанбе ва охираш ҷумъа буд, халқ намуд. Ҳол он ки Ӯ таъоло қодир буд дунёро дар як мижа задан халқ кунад. Баъд аз он бар Арш истиво ёфт. Баъзе муфасссирон гуфтаанд, ки он рӯзҳоеро, ки Аллоҳ таъоло дунёро халқ намуд, ба ҷуз ҳуди Ӯ таъоло касе намедонад. Насоро бошанд, меғунд, ки Аллоҳ дунёро душанбе, сешанбе ва ғайра офарид ва чун монда шуд, рӯзи якшанбе истироҳат намуд. Дар Ислом чунин суханҳо мутлақо ҷои нест. Монанди ин ба ҳастии Арш низ, имон меорем, аммо ҳақиқати ӯро намедонем. Ҳақиқати Арши Парвардигорро фақат ҳудаш медонад. Мо ба зоҳири ин маъно имон меорем ва чигунагии онро ҷустуҷӯӣ намекунем. Ҳаминро бояд донист, ки истиво гирифтани Ӯ таъоло мисли қарор гирифтани мо бандагон нест.

Ӯ таъоло тамоми ҳаракати махлуқоти хешро бо тамоми ҷузъиёташ медонад. Ҳар лаҳзаву ҳар соату рӯз дар Замин чӣ фуру меравад (мисли барфу борон, амвот...), аз Замин чӣ боло меояд (монанди маъданҳо, наботот...), он чӣ аз осмон мефарояд (мисли фариштаҳо...), ҳар чизе аз Замин боло меравад (чун амалҳои солеҳ...) Аллоҳ таъоло ҳамаро бо илми зоҳирӣ ва ботинии хеш медонад. Ба ҷуз Ӯ касе ба донишони ҳамаи инҳо қодир нест. Ӯ чунон Зотест, ки ҳар ҷо, ки шумо бошед, хоҳ дар бар ва хоҳ дар баҳр бо ҳамроҳии шумо ҳозир нозир аст ва илми Ӯ таъоло шуморо иҳотакунада аст. Усулан ҳамроҳ будани Аллоҳ таъоло бо бандагони Ӯ чунон дақиқ аст, ки ҳар инсон мутафаккир ва муъмин ба миқдори андеша ва имони худ онро пай мебарад ва аз ҳақиқати он бохабар мегардад.

Дар давоми ояти мазкур омада, ки Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло ҳамаи корҳои бандагони Ӯ донову бинанда буда, ҳамеша мувофиқи ҳоли онҳост. Оре! Мо ба ин имон дорем ва тасдиқ мекунем, ки Аллоҳ таъоло чунин Зотест, ки ҳамеша мувофиқи ҳоли мост.

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ

Лаху мулку-с-самāvāti ва-л-аръ. Ва илаллоҳи турҷаъу-л-умур. 5.

5. Подшоҳии осмонҳо ва Замин аз онӣ Ӯст ва ҳамаи корҳо ба сӯи Аллоҳ бозгардонида мешаванд.

Чун ҳокими осмонҳо ва Замин ва соҳиби онҳо Аллоҳ таъолост, инчунин ғайсаи тамоми корҳо дар ҳақиқат ба сӯи он зоти ягона аст. Бинобар ин, инсонҳо мувофиқ ба амалҳояшон подоши сазовор мебинанд. Албатта, такрори чунин мазмун дар ин оятҳо барои таъкид аст, ки дар вуқӯи қиёмат ягон шубҳае нест, Аллоҳ таъоло дар ҳақиқат маъбуди ягонаю барҳақ аст ва дар махлуқоти Худ, чӣ хеле ки ирода кунад, чуноне ки ояти зерин эзоҳ медиҳад, тасарруф хоҳад кард.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ

الصُّدُورِ ﴿٦﴾

Йуличу-л-лайла фи-н-наҳари ва йуличу-н-наҳара фи-л-лайл. Ва Ҳува Ёалумуи бизати-с-судури. 6.

6. Шабро дар рӯз дохил мекунад ва рӯзро дар шаб дохил мекунад ва Ё ба он чӣ дар синаҳост, доност.

Чуноне ки гузашт, тасарруфи оламҳо дар қудрати Аллоҳ таъолост, ба кадом тарз, ки хоҳад, шабро ба рӯз ва рӯзро ба шаб ворид месозад. Ин аз камоли қудрати Ё таъолост ва як муъҷизаест, ки махлуқе ба ғайр аз Офаридгор аз уҳдаи иҷрои ин амал баромада наметавонад. Дар ҳақиқат чун ба ҷараёни шаб ва рӯз назар андозем, мебинем, ки вай аз қадим ба як марому ченаки муайян ҷорист. Ҳар сол ҳамин низом бе фосила ва бе тағйирот такрор меёбад. Рӯзҳо дар вақти муайян дарозу кӯтоҳ мешаванд ва шомили ҳамдигар мегарданд. Масалан, рӯзҳо дар фасли баҳорон ба ҳикмати илоҳӣ оҳиста-оҳиста дароз мегарданд ва ғангоми зимистон кӯтоҳ мешаванд. Шабҳо мутобиқ ба ин тағйир меёбанд. Маълум, ки ин гуна низоми олий ва ба камол расиданро ба ҷуз Аллоҳ таъоло касе ба роҳ монда наметавонад. Аллоҳ таъоло ҳама ашё ва ҳодисаҳоро зери тасарруфи Худ нигоҳ медорад, онҳоро идора мекунад ва аз ҳама чиз, ҳатто аз ақидаҳо, фикрҳо ва сирҳои дар дил ниҳони инсонҳо огоҳ аст.

Дар ояти қаблӣ қудрати тасарруфи Аллоҳ таъоло ба дилҳо зикри худро ёфт. Ояти баъдӣ бошад, ба бандағони Аллоҳ амр мекунад, ки Аллоҳро ягона дониста, тоати Ёро ба ҷо оранд.

ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ ۚ وَاَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُّسْتَخْلَفِيْنَ فِيْهِ ۚ فَالَّذِيْنَ

ءَامِنُوا مِنْكُمْ وَاَنْفِقُوا لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيْرٌ ﴿٧﴾

**Ѐминӯ билләҳи ва расӯлиҳи ва ағфиқӯ мимма ҷаъалакум-
м мустахлафӣна фӣҳ. Фа-л-лазӣна аманӯ минкум ва
ағфақӯ лаҳум аҷрун кабӯр. 7.**

7. Ба Аллоҳ ва ба расули Ё имон оред ва аз он ҷӣ, ки ба дасти шумо додаасту шуморо дар он ноиби дигарон гардонидааст, харҷ кунед. Пас, касоне ки аз шумо имон оварданд ва харҷ карданд, онҳоро савоби бузург аст.

Ин оят як даъвати ом аст. Хитоби Аллоҳ таъоло дар ин оят шомили тамоми инсонҳост. Муъминонро ба имони комилтар ва росихтар ва ғайри муъминонро ба асли имон даъват намуда мефармояд, ки ба ягонагии Худои беҳамто ва ба Расули Ё таъоло (с) имон биёранд. Имон овардан барои қабули амалҳо як шарт зарурӣ аст. Албатта, имони шахси имондор аз шунидани ин оят қавитар мегардад. Зеро инсон ба чунин ёдрасонӣ муҳтоҷ аст. Дар давоми оят омада, ки соҳиби аслии моли дар дасти шумо буда Аллоҳ таъолост. Шумо танҳо амонатдору хазинадори Парвардигор ҳастед. Шумо фикр кунед, ки чанде пеш ин мол дар дасти пешиниён буд ва шумо халифаи (ҷойнишини) онҳо гаштеду он мол ба дасти шумо расид ва аз дасти шумо ҳам, ба ояндагон, ки халифаҳои шумо ҳастанд, мерасад. Маълум гашт, ки абадӣ бо молҳои худ боқӣ намонед. Ҳама ба ҷуз Ё таъоло муваққатӣ ва фаношаванда аст. Бинобар ин, беҳтар он аст, ки ба дунё ва моли дунё дил мабандед ва моли хешро сарфи роҳи ризоии Аллоҳ созед. Барои касоне, ки имон оварданду баҳри ризоии Аллоҳ таъоло аз моли худ харҷ намуданд, подоши азим аст.

Баъди даъват ба имону дар роҳи Аллоҳ садақа додан, Ё таъоло ба кофирон хитоб намуда гуфт:

وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ يَدْعُوْكُمْ لَتُؤْمِنُوْا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ

مِيْثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٨﴾

**Ва ма̄ лакум ла̄ тӯминун̄а билла̄ҳи ва-р-расулӯ ядъукум
ли тӯминун̄ би Раббикум ва қад ахаза̄ мӣс̄ақакум ин̄
кӯнтум-м мӯминин̄. 8.**

**8. Ва шуморо чӣ шуд, ки ба Аллоҳ имон намеоред? Дар ҳоле ки
Расули Ӯ шуморо меҳонад, ки ба Парвардигори худ имон биёред!
Ва агар шумо боваркунанда ҳастед, батаҳқиқ, аз шумо аҳди
маҳкам гирифтааст.**

Аллоҳ таъоло мефармояд, ки ай мушрикони, агар шумо ба чизе ба ростӣ бовар дошта бошед ва омодаи қабули ҳақ бошед, далелҳо аз тариқи фитрат (дар вучуд)-и шумо ва инчунин далелҳои нақлию ақлии равшан вучуд дорад, пас чӣ сабаб аст ва чӣ монеъи шумо гардидааст, ки имон намеореду саркашӣ менамояд? Ҳол он ки Расули Ӯ таъоло (с) шуморо барои ба Парвардигор, ки холиқатон аст, имон овардан бо далелҳои равшан борҳо даъват намудааст. Ангезаи имон овардан бошад, дар аслу фитрати (вучуди) шумо ниҳода шудааст. Ин ҳангоме буд, ки шумо ҳанӯз ба дунё наомада будед. Яъне дар рӯзи Мисоқ арвоҳи шумо ба Раб будани Аллоҳ таъоло иқрор шуда, аҳди бандагӣ дода буданд. Шумо дар он вақт муъмин будед ва акнун айна ҳол, ки далоилу бурҳони зиёде барпост ва Расули Аллоҳ (с) ҳам, даъвати шумо дорад, имон овардан барои шумо лоиқтару сазовортар аст. Шуморо зарур аст, ки дар ин роҳ як чаҳду кӯшише нишон бидиҳед. Зеро ба туфайли он Зоти бобаракот имон овардану зиндагии худро мутобиқи шаръи шариф ба роҳ мондан шарафи бузург аст.

Ҳазрати Расулulloҳ (с) нисбати амалҳои пайравони худ бетараф набуд. Ба ҳар як амалҳои онҳо аз рӯи шариъат ҷавоб медод. Масалан, меғуфт: **«Аз ин коратон савоб хоҳед гирифт», «ана ин коратон нодуруст», «ин амалатон хуб», «ҳамин хел шуданаш лозим», «ин кор аз ҷоҳилият мондагӣ», «акнун шумо мусулмон шудед, дигар корҳои даврони ҷоҳилиятро тақрор накумед»** ва ғайра. Аз ин бори дигар маълум мешавад, ки онҳое ба ҳазрати Расулulloҳ (с) мулоқӣ шудаву аз суҳбати ӯ баҳра бурдаанд, неъматӣ бузургеро соҳиб шудаанд. Аммо мусулмонҳои баъдӣ бошанд, бо Қуръон ва суннати ӯ (с) зиндагии худро ба роҳ мондаанд. Аз ин хотир, агар онҳо ин ду фазилатро ба инобат гирифта амал кунанд, мақоми мушаххас ва неъматҳои волоеро соҳиб мешаванд.

Барои тақвияти ин суханҳо ривоятеро аз Саҳеҳи Бухорӣ меорем. Дар ҳадис омада, ки рӯзе Пайғамбар (с) ба асҳоб гуфт: **«Имони кадом муъминон барои шумо тааҷҷубовар аст?»**. Асҳоби киром гуфтанд: «Имони фариштагон дар назди мо

тааҷҷубовар аст». Пайғамбари Аллоҳ (с) гуфтанд: **«Қароргоҳи эшон назди Аллоҳ аст, имон наоварда чӣ кор мекарданд?»**. Асҳоб гуфтанд: «Имони пайғамбарон». Расулуллоҳ (с) ба суоли онҳо ба суол ҷавоб доданд: **«Ба онҳо ваҳйи илоҳӣ мерасад, имон наоварда чӣ кор мекарданд?»**. Асҳоби киром гуфтанд: «Набошад имони мо». Расули Аллоҳ гуфт: **«Ман дар байни шумо бошам, имон наоварда чӣ кор мекардед?»**. Дар охир Расули акрам (с) худ чунин хулосаро натиҷа гирифт: **«Имони касоне, ки баъди ману шумо ба дунё омадаву ба асарҳои ёфтаашон чун Қуръон ва суннат имон оварда, мувофиқ ба он амал менамоянд, тааҷҷубовар аст»**.

Ояти зерин идомаи ояти 8-ум аст.

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَىٰ

النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ

**Ҳува-л-лазӣ юназзилу ʔалā ʔабдиҳӣ айāтим баййинāти-л
лиухриҷакум-м мина-ʔ ʔулумāти ила-н-нур. Ва инналлоҳа
бикум ла-Рауфу-р Раҳим. 9.**

**9. Ўст Он Зоте, ки бар бандаи Худ оёти возеҳро фуруд
фиристонд, то шуморо аз торикиҳо (-и ҷаҳл) ба сӯи равшани (-и
имон) берун орад ва батаҳқиқ, Аллоҳ ба шумо нармагирандаву
меҳрубон аст.**

Аллоҳ таъоло чунин Зотест, ки ба ҳабиби Худ Муҳаммад (с) барои аз зулумоти ҷоҳилият раҳонидани инсонҳо Қуръони каримро, ки он равшану возеҳ аст, нозил кард. Албатта, ин барои бандагони Худ шафқату меҳрубонии Аллоҳ таъолост, зеро барои ҳидояти онҳо ин китоби бузургро фиристонд. Бо ибораи дигар агар Аллоҳ таъоло ирода мекард, ҳол он ки Ў таъоло бар ҳама кор қодир аст, бандагони Худро дар ҷаҳолат ҳамчунон боқӣ мегузошт ва ҳалокашон месохт. Ё агар меҳост, баъди имон овардан ҳам, гуноҳроеро ки пеш аз имон оварданашон содир карда буданд афв намекард. Локин афв кард. Аллоҳ таъоло рауфу раҳим аст, бо нармагирӣ ва бо меҳрубонии Худ ба Расули Худ (с) Қуръони каримро, ки оятҳояш барои ҳидояти мардум ҳамчун Офтоб зоҳиранд, нозил намуд, то инсонҳо битавонанд худро аз торикиҳои ҷаҳолат раҳонанд ва инчунин худро ба равшани имони ростин расонанд. Валлоҳу аълам.

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلَ أَوْلِيَّكَ
أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَتْلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾

**Ва ма лакум алла тунифиқу фи саби́ллилаҳи ва
лиллаҳи ми́рошу-с-самавати ва-л арз. Ла ястави ми́нкум-
м ман ани́фақа ми́н қабли-л фатҳи ва қотал. Ула́ика
аъзаму дараҷата-м мина-л лазима ани́фақу ми́м баъду ва
қоталу. Ва кулла-в ваъадаллоҳу-л-ҳусна. Валлоҳу би ма
таъмалуна хаби́р.10.**

**10. Ва шуморо чӣ шуда, ки дар роҳи Аллоҳ харҷ намекунед?
Ва мероси осмонҳо ва Замин аз он Аллоҳ аст. Аз шумо касоне ки
пеш аз фатҳи Макка харҷ карданд ва дар ҷанг иштирок карданд,
(бо дигарон) баробар нестанд. Он гурӯҳ аз рӯи дараҷа аз ононе ки
баъд аз фатҳ харҷ карданд ва дар ҷанг иштирок варзиданд,
бузургтаранд. Ва Аллоҳ ҳарду фирқаро некӯии Биҳиштро ваъда
додааст.**

Аллоҳ таъоло зимни ояти мазкур мефармояд, ки чӣ боис гардид барои шумо, ки имкониятро аз даст медиҳед? Моли худро дар роҳи ризои Аллоҳ барои фатҳи Макка харҷ намекунед? Ҳол он ки хуб медонед, рӯзе ба аҷали худ гирифтӣ мегардед ва ҳамаи ин мол ба дигарон мегардад. Маълум аст, ки дар охир мероси Замину осмонҳо ва он чӣ дар онҳост, аз Аллоҳ таъолост ва ба Ӯ таъоло хоҳанд монд. Модоме чунин аст, пас ҳар қадар метавонед моли худро ғанимат шуморед аҷру савобро барои охирати худ захира созед. Албатта, сарфи мол мақоми худро дорад. Чояшро дониста, кам мол сарф кардану савоби бисёр гирифтани мумкин аст. Ё баръакс. Валлоҳу аълам дар ин оят фатҳи Макка дар назар дошта шудааст. Зеро пурқувват сохтани Ислому боло бардоштани ӯ дар он аср эҳтиёҷ ба нафақа ва ҷонбозиҳои зиёде дошт. Албатта, шахсоне, ки қабл аз фатҳи Макка дар роҳи Аллоҳ хайр намуданд ва ҳамчунин дар майдони набард бо ҳамроҳии Расули акрам (с)

бар зидди душманон ҷонбозиҳо нишон доданд, аз онҳое, ки баъд аз фатҳи Макка хайру нафақа карданд, дар фазлу ҳурмат баробар набуда, балки дараҷаи олиеро соҳибанд. Дар ҳақиқат баъди фатҳи Макка Аллоҳ таъоло Исломо боз азизтар гардонид ва онҳое, ки то ин замон дар интиҳоби мавқеи худ дудила буданд, ба Ислому гаравиданд. Сафи мусалмонон аз ҷумла нафақадиҳандагон дар роҳи Аллоҳ зиёд гашт.

Хонандаи мухлис, барои дарки гуфтаҳои боло зикри чунин як шарҳи соддаро ин ҷо зарур медонем. Аз замони нозил гардидани аввалин ояти Қуръони маҷид то давраи фатҳи Макка 20 сол сипарӣ гардид. Дар ин миён бадхоҳони шариъати Ислому кам набуданд ва ба василаи ҳар гуна иғвову фитна ва дигар воситаҳо меҳостанд пеши роҳи инкишофи Исломо бигиранд. Охири кори Ислому мусалмонон ба ҷӣ сурат анҷом меёбад, барои мардуми шаккунанда ва дудила дар ҷавоби ин суол сухане гуфтан бармаҳал буд. Локин дар он ҳангом мусулмонҳое буданд, ки ба ин нигоҳ накарда, барои пешрави Ислому молу ҷони худро фидо мекарданд. Албатта, чун рӯз равшан аст, ки чунин ашхос на аз рӯйи риё, ё шуҳратталабӣ ва ё ғарази шахсӣ, балки холисаниллоҳ чунин амал мекарданд. Дар дили онҳо шубҳаву гумони шикасти Ислому вучуд нашофт, балки эътиқоди комил доштанд, ки роҳи пешгирифти онҳо ҳақ аст ва пирӯзӣ, албатта, насиби дини Аллоҳ аст. Аммо баъд аз фатҳи Макка, чуноне ки дар боло гуфтем, Ислому он Иломи заъифу давраи навазъонгашта набуд. Соҳиби қудрату нерӯи бузург буданашро зоҳир сохт. Инро дида, шумораи хайркунандагон зиёдтар шудан гирифт. Аз ин рӯ байни мусалмонҳо суоле пайдо шуд, ки нафақадиҳандагону пайкоркунандагон дар роҳи ризои Аллоҳ қабл аз фатҳи Макка ва баъди фатҳи он оё дар мартаба баробаранд? Он гоҳ ин ояти қарима нозил гардид, ки мартабаи эшон як хел нест. Агарчанде назди Аллоҳ таъоло хайрҳои онҳо дар як сатҳ қарор нашофта бошад ҳам, локин ӯ таъоло ба ҳар ду гурӯҳ некиҳои Ҷаннатро ваъда додааст. Аллоҳ таъоло аз ҳама хайру эҳсонии бандагони Худ, ҷи ошқору ҷи ниҳон, бохабар аст ва мувофиқи онҳо подошашон медиҳад. Модоме чунин бошад, пас...

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ

**Майза-л-лази юкризуллоҳа қарзән ҳасанай фа
юзоъифаху лаху ва лаху ачрун карим. 11.**

11. Кист он, ки Аллохро қарз диҳад, қарз додани некӯ? Пас, онро барои ӯ дучанд мекунад ва барои ӯ савоби бузург бошад?

Яъне касе, ки моли худро барои ризои Ӯ таъоло харҷ намояд, Аллоҳ таъоло чандин дараҷа аз харҷи кардааш ба ӯ ачру савоби афзунтар медиҳад. Ҳамчунин дар баробари ачру савоб боз Ҷаннатро насибаш мегардонад.

Дар ривоят омада, ки чун ин оят нозил шуд, саҳобае буд ба номи Абӯ Даҳдохӣ Ансорӣ, ӯ гуфт: «Ай расули Аллоҳ Худованд аз ман қарз меҳоҳад?». Расулulloҳ (с) гуфт: **«Бале, ай Абӯ Даҳдох!»**. Пас Абӯ Даҳдох гуфт: «Дастӣ худро ба ман деҳ». Пас дастӣ ҳабиби Аллоҳ (с)-ро гирифта, суханашро идома дод: «Ман девораи (бӯстони хурмозори) худро ба Парвардигори хеш қарз додам». Баъд ба тарафи боғи худ равон шуд. Дар ҳамин асно дар бӯстони 600 беҳаи ӯ модару аҳли байташ машғули коре буданд. Ба онҳо нидо карда гуфт: «Ай модари Абӯ Даҳдох!». Модар гуфт: «Лаббайк». Писараш гуфт: «Аз ин боғ берун биё, ки ман онро ба Парвардигори худ қарз додам». Модар гуфт: «Нафъовар шавад савдои ту ё Абӯ Даҳдох!». Пас Абӯ Даҳдох модар ва аҳли байти худро аз он боғ берун оварду онро ба волии вақфнигоҳдор супурд. Ин аст рафтори ҳолӣ аз риё. Аллоҳ таъоло ҳамаи моро дар қатори чунин бандагонаш гардонад.

Уламо барои қарз додану қабул гардидани онҳо риояи даҳ шартро муайян намудаанд:

1. Нияти садақакунанда пок бошад;
2. Садақа орӣ аз риё, ғараз ва барои ризои Аллоҳ таъоло бошад;
3. Он аз моли ҳалол бошад;
4. Он аз моли бесифат набошад;
5. Дар ҷои муҳим бояд сарф гардад;
6. То ҷое имкон дорад, садақаро пинҳон диҳад;
7. Ҳаргиз миннат накунад;
8. Бисёр бошад ҳам, онро кам шуморад;
9. Садақа аз навъи моле диҳад, ки худ онро дӯст медорад;
10. Ба додани садақа худро сарватманду садақагирро фақир машуморад.

Маълум аст, ки асҳоби киром чун мазмунӣ оятеро мешуниданд, барои мувофиқи он амал намудан ҷаҳду талош меварзиданд.

Акнун меоем ба давоми қиссаи Абӯ Даҳдоҳ. Чун ӯ гуфт, ки ман ин боғро ба Парвардигори худ қарз додам, ба ривояте аёлаш гуфт: «Даромади савдои кардаат бисёр гардад!». Пас ба зудӣ онҳо аз боғ баромада рафтанд.

Бародарону хоҳарони азиз, бубинед ба ин рафтори Абӯ Даҳдоҳ на модар ва на аёли ӯ изҳори норозигӣ накарданд. Ин барои мо ва бонувони азизи мо намунаи ибрат аст. Кори хайреро, ки сарвари хона мекунад, ҳамсараш набояд дилтанг шавад, балки баръакс бояд дасти ёрӣ дароз намояд, то ӯ низ, дар савоби он шарик гардад.

Дар ояти фавқ аз хайру эҳсону нафақа ва дар ивази онҳо подошу мукофот муқаррар гашту сухан рафт. Аммо баландтарин дараҷаи подош дар ояти зерин зикр мегардад.

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ

بُشْرَانَكُمْ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ

الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

**Явма тара-л-муъминина ва-л-муъминати ясъа нӯруҳум
байна айдиҳим ва би айманиҳим бушроқуму-л явма
ҷаннатун таҷри мин таҳтиҳа-л-анҳару холидиҳа фиҳа.**

Залика ҳува-л-фавзу-л-ъаъим. 12.

12. Рӯзе ки мардони муъмин ва занони муъминаро бубинӣ, ки нури онҳо пеши рӯи онҳо ва ба тарафҳои ростии онҳо мешинобад, (ба онҳо гуфта мешавад): «Имрӯз шуморо мужда бод, шуморост бӯстонҳое, ки зери онҳо ҷӯйҳо мераванд, (ки) дар он ҷовидон бошанд», ин комёбии бузург аст.

Ай банда, рӯзеро, ки мардум аз маҳшаргоҳ барои гузаштан аз пули Сирот роҳ пеш мегиранду зулумоти (торикии) рӯзи маҳшар онҳоро фаро мегирад, ба ёд ор. Дар он ҷо равшание лозим аст, то аз пули Сирот гузаранд. Он гоҳ рӯи мардони муъмину занони муъмина дурахшон шуда, нури имону натиҷаи амалҳои солеҳашон пешу тарафи ростии онҳоро бо шитоб равшан месозад.

Дар давоми оят ишора барои шахсоне, ки дар дунё амали солеҳро, чуноне ки сифаташон дар ояти қаблӣ гузашт, холис барои ризои Аллоҳ анҷом доданд, гуфта мешавад: «Имрӯз шуморо хабари хушу муждаи нек. Бо фазли Аллоҳ таъоло дар ивази

амалҳои солеҳу холисатон дохили Ҷаннатҳое мешавед, ки зери қасру дарахтони пурсамари онҳо ҷӯйҳои об ҷорист ва он Ҷаннатҳо мақоми доимии шумо хоҳанд буд! Ва ин аст комёбии бузург барои шумо!».

Бинобар ривояти саҳобаи киром Абдуллоҳ ибни Масъуд (р) нури баъзеи онҳо мисли ҷуссаи кӯҳ, баъзе чун дарахти хурмо, баъзе чун одам ва баъзеи дигар чун сари ангушт рӯшноӣ дода, ба ҳамин тариқ, онҳо барои гузаштан аз пули Сирот ҳаракат мекунанд.

Аз яке аз тобеъини бузург Қатода (р) ба мо чунин ривоят расида, ки Расулulloҳ (с) фармуданд: **«Нури баъзе аз муъминон аз Мадина то Адан мерасад, аз баъзеи дигар то Санъо, ё аз он камтар ва ҳатто нури баъзе аз муъминон то андозае аст, ки танҳо пеши пояшонро равшанӣ мекунад ҳалос».**

Ҳамчунин муҳаддисони машҳур Ибни Ҳотам, Абӯ Дардо ва Абӯ Зар низ, дар ривоеҳои худ вобаста ба рӯзи қиёмат аз ҳадиси машҳур ишора кардаанд. Яъне Муҳаммад (с) фармуданд: **«Ба аввалин шахсе, ки иҷозаи сачда намудан дода мешавад, он манам ва аввалин аз сачда сар мебардоштагӣ ҳам, манам. Ҳангоме ки сар аз сачда мебардорам, ба пешу қафо ва чапу рости худ менигарам, дар байни дигар умматҳо уммати худро мешиносам».** Яке аз ҳамнишинон чунин суол кард: «Ай пайғамбари Аллоҳ, аз Нӯҳ (а) то охир чӣ қадар уммати зиёде аз дунё гузаштааст, аз ин миён пайравони худро чӣ гуна мешиносед?». Ҳазрат гуфтанд: **«Аз он аъзойшон, ки ҳангоми таҳорат кардан онҳоро мешӯянд нур мекурахшад, мешиносам. Аммо дар дигар умматҳо чунин ишора нест. Ҳамчунин аз номаи аъмолашон, ки ба дасти росташон дода мешавад, онҳоро мешиносам ва монанди ин аз чехраи эшон нуре хориҷ мегардад, ки пеши онҳоро равшан месозад».**

Дар баъзе ривоятҳо омада, ки аз он ҷойҳои муъминон, ки ба ҳангоми сачда карданишон ба Замин мерасанд, ба мисли пешонӣ, кафи даст ва сари зону нур мекурахшад. Хуш бод ба ҳоли шахсе, ки аз ӯ нур хориҷ шаваду Пайғамбар (с) уммати ман гуфта, ӯро дар он рӯзи ҷонгудоз шиносанд.

Замахшарӣ гӯяд: «Аз пешу дасти рост будани нури муъминон чунин маъно дорад, ки номаи аъмоли муъминони саодатманду наҷотёфта аз ҳамин ду ҷиҳат дода мешавад».

Оятҳои зер аҳволи мунофиқонро баён мекунад.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ
 مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ
 لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾

**Яема яқулу-л-мунāфиқуна ва-л-мунāфиқоту лил лази́на
 āманунъурунā нақтабис мин-н-нурикум қиларқиъу
 варѡакум фалтамису нурай фа ҷуриба байнаҳум би сӯри-
 л лаҳу бабу̇м ба̇тинуху̇ фиҳи-р раҳмату ва ҷоҳируху̇ мин
 қибалиҳи-л-ъазāб. 13.**

*13. Рӯзе, ки мардонии мунофиқ ва занони мунофиқа ба касоне, ки
 имон оварданд, мегӯянд: «Интизории мо бикашед, то аз нури
 шумо равшанӣ бигирем!». Гуфта шавад: «Ба ақиб (-и дунё) худ
 бозгардед, пас равшаниро бичӯед». «Пас, дар миёни онҳо деворе
 зада мешавад, ки онро дарвоза бошад, дар дохили ӯ раҳмат аст
 ва аз тарафи беруни он девор азоб аст.*

Чун तरीқию зулумоти рӯзи қиёмат ҳамаро фаро мегирад,
 Аллоҳ таъоло ба мардону занони мусалмон нуре ато мекунад, ки
 роҳи онҳоро мунаввар месозад, дар ин асно мардон ва занони
 мунофиқ фарёдашон баланд шуда, ба муъминон бо хорию зорӣ
 нидо мекунанд, ки моро интизор шавед ва аз нури худ каме ҳам
 бошад, ба мо бидиҳед! Ин дам ба онҳо ҷавоби манфӣ гуфта
 мешавад, ки ба қафои худ бигардед ва нури хешро бичӯед! Чӣ сон
 онҳо нур меёбанд, ки дар дунё Аллоҳу Расулаш (с)-ро фаромӯш
 карданд, манбаъи нуру пешрафти Исломо нахостанд, дигар ин ҷо
 барои онҳо ҷои дарёфти нур нест. Онҳо бояд дар дунё бо имону бо
 иҷрои амалҳои солеҳ нури ин ҷоро ба даст меоварданд. Акнун он
 рӯз хоҳанд донист, ки чӣ кори носавобе кардаву худро хору зор
 сохтаанд. Вале дигар ин фаҳмиданҳо барояшон суде надорад! Чун
 онҳо ба хоҳири дарёфти нур ба қафо мегарданд, дарҳол байни
 онҳо ва муъминони растагор деворе зада мешавад. Дигар онҳо
 қудрати аз девор гузаштанро надоранд. Он деворро дарвозаест, ки
 мусалмонон аз он ворид гардидаву мунофиқон ҳамчун шахсони
 бегона дар беруни он мемонанд. Дохилшудагонро дар Ҷаннат ва
 дар берун мулзам мондагонро Дӯзах насиб мегардад. Худо
 донотар аст.

Аз гуфтаҳои боло чунин бармеояд, ки рӯзи қиёмат нури атокардаи Аллоҳ фақат пеши соҳиби худро равшан месозад ва касе чӣ амали некоро анҷом медиҳад, на барои дигарон, балки барои охирати худ анҷом медиҳад.

Гуфтугӯи муъминони дохили девор буда ва мунофиқони хориҷи он идома дорад.

يُنَادُوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ

وَأَرْبَبْتُمْ وَعَرَّيْتُمْ الْأَمَانِي حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿١٤﴾

**Юнāдунаҳум алам наку-м маъакум қолу балā ва
лāкиннакум фатантум анфусакум ва тараббастум
вартабтум ва гарраткуму-л-амāнийю ҳаттā ҷāа
амруллоҳи ва гарракум биллāҳи-л-гарур.14.**

**14. Нидо кунанд мунофиқон мусалмононро: «Оё мо (дар дунё)
ҳамроҳи шумо набудем?». Гӯянд: «Оре, валекин шумо нафсҳои
худро дар бало андохтед ва (барои мусалмонон) интизори
ҳодисаҳои нохуш будед ва дар (кори мусалмонҳо) шакку шубҳа
кардед ва шуморо орзуҳо фирефта карданд, то он ки ҳукми
Аллоҳ расид ва шайтони фиребанда шуморо ба (карами) Аллоҳ
фиреб дод!**

Дар ҳақиқат муъминону мунофиқон дар дунё бо ҳам мезистанд, лекин девори эътиқод онҳоро аз ҳам ҷудо месохт. Вақто ки ин ду гурӯҳро дар охират деворе аз ҳам низ ҷудо месозад, мунофиқон нидо мекунанд, ки эй фалонӣ! Оё дар дунё мо бо ҳам як ҷо набудем?. Муъминҳо дар ҷавоб мегӯянд, ки бале, шумо дар зоҳир бо мо будед, аммо дар ботин нифоқ доштед, бо забон даъвои мусалмонӣ намуда, дар асл аз он нафси худро фиреб медодаед, акнун онро ҳалок сохтед. Ҷои он ки ба худ меодадед тавба менамудед, ба муъминону мусалмонон расидани офатеро интизорӣ мекашидед. Умедвор будед, ки ҳеҷ гоҳ барои рафтори мунофиқонаатон шумо ҷазо нахоҳед гирифт. Орзу доштед, ки раҳмати Аллоҳ таъоло зиёд аст, шуморо мебахшад, акнун мебинед, ки фиреб хӯрдаед. Ҳатто дар дил андеша доштед ин валвалаи Ислom рӯзе хомӯш хоҳад гашт ва пирӯзӣ насибатон мегардад. Масти ин ҳаёлотӣ бепояи хеш гардида, мағрур шудед. Шайтони лаъин ҳам, ҳамеша шуморо фиреб дод, ки Аллоҳ таъоло

шуморо азоб нахоҳад кард. Имрӯз мебинед, ки маъвои шумо Дӯзах аст. Вой бар шумо, ай тоифаи дурӯя!

Мунофиқон ҳамеша мавқеъеро интихоб менамуданд, ки зоҳиран хилофи ботинашон буд. Масалан, онҳо ҳаргиз ба тамоми ҳастӣ ба Ислом нагарамида буданд. Андеша доштанд, ки агар ба тамои ба мусалмонон пайванданд, мабодо Ислом ба шикаст дучор гардад, ҳолашон табоҳ хоҳад гашт ва агар ба кулӣ аз мусалмонон ҷудо гарданд, рафту Ислом пирӯз шавад, барояшон гарон хоҳад афтод. Онҳо имон надоштанд, аммо дар забон худро имондор нишон дода ҳамеша онро чун сипар истифода мекарданд. Шайтони «дағо» ҳамеша мунофиқонро фиреб дода, васваса ва дилпур менамояд, ки бо содир кардани ин намуд гуноҳ ғамгин нашаванд, зеро Аллоҳ таъоло онҳоро афв хоҳад кард. Адибе гуфтааст.

*Бар забонаш ё самад ҷориву дар дил ё санам,
Эй ба ботин кофиду зоҳир мусалмонӣ чӣ суд?*

فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوٰىكُمْ النَّارُ هِيَ

مَوٰلِكُمْ وَبئسَ الْمَصِيرُ

Фа-л-яема ла̇ юъхазу минкум фидяту-в ва ла̇ мина-л-лазӣна кафару. Маъва̇куму-н-на̇ру ҳия мавла̇кум ва биъса-л мас̇ир.15.

15. Пас, имрӯз аз шумо ва аз ононе, ки кофир шуданд, фидя қабул намешавад. Ҷои ҳамаи шумо Дӯзах аст, ҳамон оташе ки мавлову - рафиқу лоиқи шумост ва вай чӣ ҷойи бозгашти бад аст».

Сарнавишти кофирон ҳам, мисли мунофиқон аст. Яъне ҳамаи онҳо дар он рӯзи ҷонгудоз барои гуноҳони худ дар гарав буда, ҳеҷ гуна роҳи наҷот барои онҳо нест. Тамоми роҳҳои имдод барои онҳо баста аст. Дар он рӯз ҳукумату адлу низоми дигар аст. Яъне онон дар дунё агар кори ношоистаеро содир мекарданд, бо роҳҳои гуногун, чун пораю хотир ва дигар василаҳо наҷоти худро меёфтанд. Аммо дар охират чунин васила ва низом барои мунофиқону кофирон дигар вуҷуд надорад. Дар он ҷо фидя дар ивази гуноҳояшон ситонида намешавад, ки аз ҷазо амон ёбанд. Акнун иқоматгоҳи онҳо Дӯзахи тасфон ва рафиқи онҳо оташи ҷонсӯзи он аст. Ин Дӯзах чӣ ҷои баду нохоҳам ва бозгашти ногувор

аст барои мунофиқону кофирон! Чунин маъноро дар ояти 21-уми сураи «Иброҳим» ва ояти 107-уми сураи «Муъминун» дидан мумкин аст.

Ба ояти зер Аллоҳ таъоло аҳли имонро ҳушдор дода, ба он даъват менамояд, ки ба мардуме, ки мисли ин тоифа аз тоати Аллоҳ таъоло хориҷ гардидаанд, пайрав набошанд!

﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ

وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ

﴿قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾

✽ **Алам яъни лил лаъина аманӯ ан тахшаъа қулӯбуҳум
ли зикриллаҳи ва ма назала мина-л-ҳаққи ва ла якунӯ ка-
л-лаъина уту-л-китаба миң қаблу фа тӯла ъалайҳиму-
л-амаду фа қасат қулӯбуҳум ва касӯру-м минҳум
фәсиқун.16.**

**16. Оё ба ононе ки имон оварданд, вақти он нарасидааст, ки
дилҳои онҳо барои зикри Аллоҳ ва он чӣ аз дини ҳақ фуруд омад
хушӯ кунад (битарсанд) ва монанди ононе набошанд, ки пеш аз
ин онҳоро Китоб дода шудааст, пас, бар онҳо замон дароз шуд,
пас, дилҳои онҳо сахт гардид ва бисёре аз онҳо фосиқ
(нофармонбардор)-анд?**

Сабаби нузули ояти мазкурро муфасссирони аҳли суннат вал ҷамоъат бо назардошти риояи одоб дар ҳаққи саҳобагони киром гуфтани чунин суханро ҷоиз медонанд: «Чун муъминон ба Мадина ҳиҷрат намуданд, аз ин миён чаҳор сол нагузашт, ки оҳиста-оҳиста зиндагонии онҳо рӯ ба беҳбудӣ овард ва як осониву осудагиро дар худ эҳсос намуданд. Онҳо дар баъзе амрҳои шарият беаҳмиятӣ намуданд. Бинобар ин, барои онҳо ин нидои Аллоҳ дар расид. Онҳо ба ин оят зери итоби Аллоҳ таъоло қароро гирифтанд ва акси ин саволи итобӣ аз онҳо чунин талаб карда шуд. Оё вақте фаро нарасидааст, ки дилҳои онҳо (муъминон) аз зикру панд ва мавъизаҳои илоҳӣ нарму мулоим гардад? Оре, он вақт расидааст. Муъминон набояд ба яҳуду насорои сангдил монанд шуда, мавъизаҳои қуръонӣ дар онҳо таъсир надошта бошад. Зеро Аллоҳ таъоло ба яҳуду насоро Тавроту Инҷилро нозил карда буд, онҳоро

воҷиб буд, ки тибқи фармудаи ин китобҳо амал намоянд. Чанд муддат ба онҳо амал ҳам намуданд, чун миёни эшон ва набийи ояндаи онҳо таъхир афтод, дилсангии онҳо то ҳадде расид, ки фақат як чиз – майлу рағбати дунё барои онҳо муҳим буду халос. Яъне онҳо ҳукму китобҳои илоҳиро як сӯ гузошта, ба навиштаҳои худ амал намуданд. Ба ҷои Аллоҳ арбобу аҳбори худро парастид намуданд. Аз ин ҷо дилҳои онҳо сахт гашт, дигар мавъизаи ҳасана ба онҳо таъсири худро гузошта наметавонист. Ваъдаву ваъиди Аллоҳ таъоло қалбҳояшонро нарм намесохт. Ба ин хотир, Қуръони маҷид ба такрор ин маъноро таъкид месозад, ки инсон зикри Аллоҳро бисёр бигӯяд, то дилаш нарм ва мавъизапазир шавад. Инсон аз тиловати Қуръон, ҳифзу омӯхтани он ва амал намудан ба он ҳарчи қадар дур гардад, сахтдил мешавад. Қалби ӯро тирагӣ фаро мегирад ва ҳеҷ мавъиза бар ӯ таъсир намекунад. Пас, чунин шахс ба дунёи фонӣ дил баста, ҳамеша машғули он мегардад, ки оқибаташ ба ҷуз гунаҳкорӣ дигар чизе нахоҳад буд».

أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ تَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ

Иъламӯ анналлоҳа юҳйи-л-арза баъда мавтиҳа. Қад байяннā лакуму-л айāti лаъаллакум таъқилун. 17.

17. Бидонед, ки албатта, Аллоҳ Заминро баъди мурдани он зинда мегардонад, батаҳқиқ, нишонаҳоро барои шумо возеҳ баён кардем, шояд ки шумо бо ақл дарёбед.

Аллоҳ таъоло зимни ояти мазкур ба муъминон амр мекунад, ки ай ҷамоъаи муъминон, бидонед, ки Аллоҳ таъоло замини мурдаро баъди чандин вақтҳо бо сабаби қатраҳои борон зинда месозад, дар он наботот мерӯянд. Яъне замини беҳосил ба замини ҳосилхез бадал мешавад. Валлоҳу аълам, ин тарзи баён як мисолест равшан барои зинда сохтани дилҳои мурдаи безикр, ки онҳо бо сабаби тиловати Қуръону зикри Аллоҳ оҳиста-оҳиста мунаввар мегарданду гӯё зинда мешаванд ва мавъизапазир мегарданд. Ин мисолҳо барои он оварда мешавад, ки шояд инсонҳо фаҳманду тафаккур кунанд. Ба ин хотир ашхоси сахтдил ҳаргиз набояд навмед бигарданд, балки ҷаҳд кунанд, то Аллоҳро бештар ба ёд биёранд, Қуръон хонанду аз он нафъ бардоранд, иншоаллоҳ, қалбҳои онҳо нарму мутобиқ ва мавъизапазир мегарданд.

Баъзе аз муфасссирон ин оятро мансуби мардуми араб донистаанд, ки онҳо дар даврони ҷоҳилият замини бекорхобидаро мемонданд. Аллоҳ таъоло онҳоро ба воситаи имону ислому илм зинда сохт, соҳиби ҷамиъи камолоту хислатҳои ҳамидаи инсонӣ гардонид ва бо чароғи ҳидоят роҳи зиндагии онҳоро мунаввар намуд.

Дар ояти зер бори дигар мазмуни ояти 11-ум, иншоаллоҳ, бо баъзе зиёдатӣҳо такрор меёбад.

إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَعْفُ لَهُمْ

وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾

Инна-л-мусъаддиқина ва-л-мусъаддиқоти ва ақразуллоҳа қарзан ҷасана-й юзобафу лаҳум ва лаҳум аҷрун карим.18.

18. Албатта, барои мардони садақадиханда ва занони садақадиханда ва ононе ки қарз медиҳанд Аллоҳро қарзи нек, онҳоро дучанд (подош) дода мешавад ва онҳорост савоби ғиромиқадр.

Шахсоне, ки ба шарофати имон нармдил гаштаанд, пас бояд чӣ кор кунанд? Ин оят то андозае ба ин суол ҷавобгӯй аст. Ояти карима мефармояд, ки касоне, ки ба фуқарову ятимон ва бевагону бечорагон барои дарёфти ризоии Парвардигори худ ҳолӣ аз риёву миннат аз моли хеш садақа медиҳанд, хоҳ мард бошад ва хоҳ зан, ваъдаи Аллоҳ таъолост, ки дучанд мукофот мегиранд. Ба ин тариқа, ки дар ивази ҳар як неки дар дафтари аъмоли онҳо аз даҳ то ҳафтсад ҷасана навишта мешавад ва илова бар ин, барои онҳо аҷри бузурге пешбинӣ шудааст, ки он Биҳишти анбарсиришт аст. Ҳар кӣ дар роҳи Аллоҳ хайру эҳсон кунад, молаш аз талаф гаштан дар амон монда, ҳуди ӯ аз зумраи наҷотёфтагон аст.

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصّٰدِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ

رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

Ва-л-лазӣна аману биллаҳи ва русулиҳи улّاика ҳуму-с-сиддиқун. Ва-ш-шуҳадәу ӯинда Раббихум лаҳум аҷруҳум ва нуруҳум. Ва-л-лазӣна кафару ва каззабу би аййатинә улّاика асҳабу-л-Чаҳӯм. 19.

19. Ва касоне ки ба Аллоҳ ва ба тамоми расулони Ӯ имон оварданд, он гурӯҳ назди Парвардигори худ сиддиқон ва шаҳидон ва дорандаи муздашон ва нурашон ҳастанд. Ва касоне ки оятҳои Моро мункир шуданд ва тақзиб карданд, он гурӯҳ аҳли Дӯзаханд.

Касоне, ки ба ваҳдонияти Ӯ таъоло ва расулони Ӯ бидуни шакку шубҳа имон оварданд, аз рӯи мартабаву дараҷа ба содиқону шаҳидони роҳи Аллоҳ баробаранд. Содиқон бошанд, азизони даргоҳи Аллоҳ буда, аз дараҷаи пайғамбарон пасттар ва ба мартабаи шахсони дар роҳи Аллоҳ шаҳидгашта баробаранд. Муҷоҳид соҳиби тафсир мегӯяд: «Ҳар касе ба Аллоҳ ва расулони Ӯ имон биёрад, ӯ аз ҷумлаи сиддиқону шаҳидон аст».

Хулоса, чунин афродро савоби арзанда ва нуре, ки дар зулумоти қиёмат роҳашонро аз сӯи рост ба пеш равшан месозад, дода мешавад. аммо онҳое, ки ба ваҳдонияти Ӯ таъоло кофир шуданд ва оятҳои Ӯро дурӯғ шумориданд, чунин ҷамоъа ҳамеша дар Дӯзах мемонад.

Байзовӣ мегӯяд: «Аз мазмуни ин оят маълум мегардад, ки ҳамеша дар Дӯзах мондан хосаи кофирон аст».

Чун Аллоҳ таъоло аз муъминони ҳақиқӣ ва хайру эҳсони онҳо ва инчунин аз аҳли куфр сухан кард, пас аз беқадрии дунёи фонӣ ва камоли охирати боқӣ дар ояти зер хабар медиҳад:

أَعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ
وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ
يَهِيجُ فَتَرَهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا ۚ وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ

وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ ۚ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

Иъламӯ аннама-л-ҳайātu-д-дунйā лаъибу-в ва лаҳву-в ва зӣнату-в ва тафāхурум байнакум ва такашӯрун фи-л-амвāли ва-л-авлāд. Ка маъали гайсин аъчаба-л-куффāра

наб̄атух̄у с̄умма ях̄ичу фа таро̄ху мус̄фарран̄ с̄умма
якуну х̄ут̄ом̄а. Ва фи-л ахирати ъаз̄абун̄ шад̄иду-в ва
мағфиратум миналло̄хи ва риџв̄ан. Ва ма-л-ҳай̄ату-д-
дунй̄а илл̄а мат̄аъу-л-ғурӯр. 20.

20. Бидонед, ки зиндагони дунё бозӣ ва тамошо ва ороиш ва байни ҳамдигаратон худситой ва дар молҳо ва авлод зиёдталабист. Монанди боронест, ки сабзишу нашьунамои рустани он кофирон (зироъаткорон)-ро ба шигифт оварад ва (дар охир мебинӣ, ки) баъди чанд рӯз он рустани хушк шавад ва боз бубинӣ, ки зарду дарҳам шикаста гардад. Ва дар охират азоби сахт аст ва аз ҷониби Аллоҳ мағфирату омӯрзиш ва хушнудӣ низ ҳаст. Ва нест зиндагони дунё, магар матои фиреб.

Худованд мефармояд, ки ай мардум, бидонед, ки зисту зиндагони дунё муваққатӣ буда, он чизи эътимодонок нест. Балки вай ба бозии кӯдакон монанд аст, ки саргарми бозӣ шуда, худро машаққат медиҳанд, вале дар охир ҳеҷ натиҷае нест. Муҳаббати он шуморо аз кори охират боз дошта, машғули худ мегардонад. Он як зинату ороише ҳаст, ки ҷоҳилон бо моли бебақои он худро зинат медиҳанд ва бо либосҳои фоҳира, кӯшкҳои бодабдаба ва маркабҳои боҳашамат ва бо молу авлоду мансаб пеши якдигар фахр мекунанд. Ин дунё ба он монанд аст, ки бо боридаи борон зироат қад афрохта, тараққӣ меёбад ва соҳибони худро дар тааҷҷуб меоварад. Вале бо гузаштани муддати на он қадар дур мебинӣ, ки зироат зарду хазон гашта, аз ҳам мерезад ва мавриди поймол қарор мегирад. Билоҳира, бод онро бардошта, ба ҳар сӯ мебарад, ки аз он чизе ё нишонае боқӣ намест. Хулоса, дорои дунё низ, ҳамин гуна аст ва он як матои фиребанда аст. Инсон ба он фирефта гашта, аз тоати Аллоҳ ва пайравии Расули Ӯ (с) бозмемонад ва умри кӯтоҳи худро беҳуда зоеъ месозад. Аммо дар охират, барои фоҷирону бадкорон азоби сахт пешбинӣ ва барои нақӯкорон мағфирату ризои Аллоҳ муқаррар шудааст.

Хулоса, ин дунё як матои ғуруру фиребандаи тездуршаванда буда, ғофилон ба он мағрур, ҷоҳилон ба он масруру машғул буда, сабаби тарки талаби охирати онҳо мегардад. Мақсад аз ин гуфтаҳо на ин аст, ки инсон тарки дунё намояд, ҳаргиз чунин нест, балки як даъватест, то ин ки инсон худро қурбони шуғли дунё масозад, кори дунёро аз охират муқаддам надонад ва амали худро бо тарозуи адли Аллоҳ таъоло андоза намояд, зеро ҳар амале, ки аз ҳадду адли Аллоҳ таъоло берун аст, душмани ҷонию амалкунанда бошад.

Ибни Аббос (р) фармудаанд: «Агар инсон молро аз он ҷое, ки Аллоҳ дар он розӣ нест, пайдо кунад, худро ба воситаи он назди мардум доно ҳисобад, ӯ молро дар он ҷое сарф кунад, ки Аллоҳ розӣ нест, сабаби зулумоти (торикии) рӯзи қиёматаш шавад. Агар дар вақти ҳосил кардани мол инсон аз кори охират боз монад, ин мол матои ғурур бошад. Аммо ҳосил намудани аз роҳи ҳалол ва сарфи он барои ободии охират бошад, василаи хуб аст».

سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
أَعَدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ
وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

**Сāбиқӯ илā мағфирати-м ми-р Раббикум ва Ҷаннатин
ъарзӯхā ка ъарзи-с-самāи ва-л-арз. Уъиддат лил лазина
āману биллāҳи ва русулиҳ. Зāлика фазлуллоҳи юътиҳи
ма-й яшāъ. Валлоҳу зу-л-фазли-л-ъаъим. 21.**

**21. Ба сӯи омӯрзише, ки аз ҷониби Парвардигори шумост ва ба
сӯи Биҳиште, ки паҳноии он монанди паҳноии Осмон ва Замин
аст, биштобед, онро барои касоне омода карда шудааст, ки ба
Аллоҳ ва ба расулони Ӯ имон овардаанд. Ин фазли Аллоҳ аст. Ба
ҳар касе, ки бихоҳад, онро медиҳад ва Аллоҳ соҳиби фазли бузург
аст.**

Барои омӯрзиши гуноҳон ва ба даст овардани Ҷаннати паҳновар ба сӯи Парвардигори худ дар шитобидан пешдастӣ намоед. Дунёи шумо танҳо барои хӯро хобу дилхушиву ҷамъ кардани мол нест. Балки чун зиндагӣ, мурдан ҳам ба тадриҷ меояд, пеш аз марг инсон барои охират бо амалҳои солеҳ омада бошад, то ба василаи онҳо омӯрида шавад ва Биҳиштро ёбад. Ҳар кӣ ақлу хирад дорад, дар кори хайр ба таъхир роҳ намедиҳад. Аллоҳ таъоло паҳноии Биҳиштро баробари Замину осмонҳо офарид. Дарозии он танҳо маълуми Аллоҳ таъолост. Чунин Ҷаннат барои онҳое, ки ба Аллоҳу расулони Ӯ имон овардаанд, омода карда шудааст. Ин ваъдаи илоҳӣ ҳақ аст. Он Биҳишт алъон вучуд дорад, зеро дар оят омада, ки «омода карда шудааст». Агар мавҷуд намебуд, чунин гуфта намешуд. Дар он Биҳишти паҳновар ҳар киро аз бандагони Худ, Аллоҳ таъоло хоҳад, дохил кунад ва аз

он бонасиб гардонад. Барои Аллоҳ таъоло ин воҷиб набуда, балки фазли ӯст. ӯ таъоло соҳиби фазли бузургу эҳсони бениҳоят хуб аст. Дар ин ки имону амали солеҳ сабаби ҳосил кардани Ҷаннат аст, ягон шакку шубҳа нест, лекин соҳиб шудан ба ин ду барои дохилшавии Ҷаннат бо фазли Аллоҳ таъоло вобастагӣ дорад.

Ояти қаблӣ ночиз будани дунё ва олию боқадр будани охиратро ишора намуд, ояти баъдӣ мардумро ба иҷрои амале ташвиқ медиҳад, ки ризои Аллоҳ дар он бошад ва он сабаби саодатмандии онҳо шавад ва барои иҷрои чунин амалҳо мусобиқаро иҷозат медиҳад.

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّنْ

قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾

Ma as'oba mim musibatih fi-l-ardi wa la fi anfusikum illa fi kitabi-m min qabli an-n-nabraaha. Inna zalika zalalla-hi yasir. 22.

22. Намерасад ҳеҷ мусибате дар Замин ва на дар нафсҳои шумо, магар ин ки дар Китоб (Лавҳу-л-маҳфуз), пеш аз он ки он (Замин)-ро биефаринем, навишта шудааст. Албатта, ин бар Аллоҳ осон аст.

Ояти мазкур таъкид месозад, ки ҳар чӣ аз сӯи Аллоҳ таъоло ба мо мерасад, аз қабил мусибат, беморӣ, фақирӣ, ғурбат, мавт, зилзила, обхезӣ, тӯфон, офати зироат, кам гаштани ҳосил ва ғайра ҳама бо илми ӯ таъоло дар Лавҳулмаҳфуз фаслу ҷудо, ба қазову қадар сабт гардидааст. Ҳар чизе дар лавҳул маҳфуз навишта шудааст, дар дунё баъди амри ӯ таъоло ба вуқӯ меояд ва заррае кам ё зиёд намегардад. Илми Аллоҳ таъоло зотист, онро ба кадом ранҷ ё заҳмате ҳосил накардааст, то ки он фаромӯш шавад. Бинобар ин, барои Аллоҳ таъоло пеш аз вуқӯи ҳодисот дарҷ кардани онҳо дар Лавҳулмаҳфуз ва баъдан амр кардан ба вуқӯи он ҳеҷ мушкилие надорад, балки осон аст. «Набраа» ба маънои халқ кардан (офаридан), эҷод намудан ва «қабла ан набраа» ба маънои «пеш аз халқу эҷод» омадааст. Ояти зер давоми ояти қаблӣ буда, эзоҳро идома медиҳад.

لَيْلًا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ

كُلَّ مُحْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾

Ли кайлā таъсав ъалā mā фāтакум ва лā тафраҳӯ би mā ātākum. Валлоҳу лā юҳиббу кулла мухтāлини фахӯр. 23.

23. (Ин (тақдир)-ро ба шумо хабар додем) То ки бар он чӣ аз дасти шумо рафт, андӯх нахӯред ва ба он чӣ шуморо додааст, шодмон нашавед ва Аллоҳ ҳар мутакаббиру фахркунандаро дӯст намедорад.

Ў таъоло ба мо хабар медиҳад, ки ашё ва рӯйдодҳо аз рӯи қазову қадари муқарраршуда ва қаблан китобат гардида, ба вуқӯ меоянд. Инро доништан лозим аст, то ба фавту аз даст рафтани неъмат дунё осудахотир нагардем, зеро тақдир чунин будааст, ҳамчунин ба соҳиб гаштан ба неъматҳои бисёр шодӣ ҳам накунем. Яъне соддатар гӯем, аз соҳиб нагаштан ба неъмат, ё аз даст додани он, он қадар маъюсу навмед нашавем, ки тамои дигар Аллоҳ таъоло онро ба мо намедиҳад, ё аз дарёфти он беҳад хурсанд нашавем, ки худро аз шодӣ гум кунем.

Хулоса, дар ҳар ду ҳолат сабу тоқат ва шукру тафвиқро ба ҷо биёрем ва ҳамаи инро аз Аллоҳ таъоло дархост бинамоем.

Ҳазрати Умар (р) гуфтанд, ки ҳар мусибате бар сарм меояд, ман дар он се неъматро мебинам: якум ин ки дар динам набошад, ҳар чӣ бошад, бошад, дуюм ин қадар мусибат ҳам, неъмат аст. Агар аз ин зиёду бузург шавад, чӣ коре карда метавонам ва севум Ў таъоло бадали мусибатам ба ман савоби азиму аҷри кабир ваъда додааст.

Давоми оят мефармояд, ки Аллоҳ таъоло инсонҳои аз молу неъмат бархӯрдорро ва бо онҳо мутакаббиру фахркунандаро дӯст намедорад. Онҳо ба ҷои фахр ва кибр бояд шукргузори Худованд бошанд.

Дар ояти зер Ў таъоло бахилону ҳасудонро мазаммат намуда, мефармояд:

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبَخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ

الْغَنَى الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

Ал-лаз'ина ябхалу'на ва яъмуру'на-н-на'са би-л-бухл. Ва ма-й ятавалла фа инналлоҳа Ҳува-л-Ғанийю-л-Ҳамид. 24.

24. Ононанд, ки бухл мекунанд ва мардумро ба бухл амр мекунанд ва ҳар кӣ аз инфоқ руй бигардонад, пас, албатта, Аллоҳ бениёзу ба сифати писандида мавсуф аст.

Албатта, чунин инсон нест, ки ба соҳиб шудани неъматҳои фаровон хурсанд ва ба заволи онҳо маҳзун нагардад. Аммо инсонии соҳиби хирад аз неъматҳое, ки Аллоҳ таъоло ба ӯ дода шукр мекунад, бухл намевазад ва хайру эҳсонро пешаи худ месозад. Ҳангоми хисороти неъматҳо оҳу ҳасрат намекунад, балки сабру тоқат, бурдборӣ аз худ нишон медиҳад, худро ба он таскин медиҳад, ки Аллоҳ таъоло тақдири ашёро пеш аз халқ карданашон дар Лавҳулмаҳфуз чунин навиштааст. Магар ҳукми Аллоҳро чуну чаро карда мешавад? Аммо шахсе ки бахилӣ карда, неъматҳоро атои Аллоҳ надонида, ақида дорад, ки ҳудаш онҳоро худ бо азобу машаққат ба даст овардаст ва аз хайру эҳсон дурӣ мечӯяд, ҳатто закотро, ё садақоти воҷибияро адо намекунад ва гузашта аз ин, дигаронро низ ба бухл варзидан тела медиҳад, яқин бидонад, ки зарар фақат бар худӣ ӯ ва моли ӯ воқеъ мегардад. Зеро ӯ амру наҳӣи Парвардигорро ба ҷо наовард ва дарк накард, ки Аллоҳ таъоло ба ҳеҷ чиз ниёз надорад ва ҳар садақаю нафақае, ки мекунад, барои худ ва ба хоҳири ободии охирати худ мекунад. Ӯ таъоло дар Зоти Хеш маҳмуду сутудашуда аст ва ҳар касе аз Ӯ рӯйгардон шаваду амри наҳӣи Ӯро ба ҷо наорад ва соҳиби неъмат гардида, аз моли худ хайру эҳсон накунад, ҳеҷ кадом зиёне ба Аллоҳ таъоло нарасад.

Дар мазмуни ин ояти карима ҳам ваъид ва ҳам таҳдид дида мешавад.

Ҳамду сипос мар Аллоҳ таъолоро, ки ба ояти зер баъди баёни мақсад аз фиристодани расулон ва риояи адлу инсоф дар муомилот, додани оҳанро ба бандагон баён мекунад.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ

لِيُقِيمُوا النَّاسَ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعُ

لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

Ла қад арсалнā русуланā би-л-баййиннāти ва анзалнā маъахуму-л-китāба ва-л-мизāна ли яқума-н-нāсу би-л қист. Ва анзална-л-ҳадида фйҳи баъсун шадиду-в ва манāфиъу ли-н-нāси ва ли яъламаллоҳу ма-й янсуруҳу ва русулаҳу би-л-гайб. Инналлоҳа Қавийюн Ўазиз.25.

25. Батаҳқиқ, расулони Худро бо нишона (муъҷиза)-ҳо фиристодем ва ба онҳо Китоб ва тарозуро фурӯ фиристодем, то мардум бо инсоф қоим бошанд ва оҳанро фуруд овардем, дар он қуввати сахт ва дар он барои мардум манфиатҳои бисёр аст ва то Аллоҳ касеро, ки Аллоҳ ва расулони Ўро ғоибона (нодида) мадад мекунад, маълум созад. Албатта, Аллоҳ тавонову ғолиб аст.

Ин ояти карима бо ҳарфи «лом»-и қасам оғоз ёфтааст, яъне қасам ба Аллоҳ, ки дар ҳақиқат Мо пайғамбаронро бо ҳуҷҷатҳои қатъӣ ва муъҷизаҳои равшану ошкор ба сӯи инсонҳо фиристодем. Ҳамчунин бо ҳамроҳии онҳо китоби осмониро, ки дар он қонун ва саодати башар дарҷ гардидааст, фиристодем. Чунон қонунҳое, ки тамоми амалҳои инсон бояд аз мизони адлу инсофи нишондодаи Ў таъоло таҷовуз накунад. Ё шояд мурод аз мизон ҳамон мизоне бошад, ки инсонҳо ҳангоми муомилоти хариду фурӯш барои вазн кардан истифода мебаранд ва бояд тарозу чунон ба кор бурда шавад, ки яке аз ҳаққи дигаре сӯи истифода накунад. Зеро аз тарозузанандаро, ки ўро коҳанда низ гӯянд, дар охираи ҳисоби сахт хоҳад буд.

Хулоса, ин аст, ки ҳамаи ашёи дунё, амалҳои инсонҳо ва тоату ибодати онҳо, чи дар зоҳир ва чи дар ботин, мутобиқ ба мизони Аллоҳ таъоло, ки дар Қуръони маҷид муайян гардидааст, бояд сурат бигирад.

Инчунин дар ин ояти карима Аллоҳ таъоло мегӯяд, ки Мо оҳанро халқ намудем ва ин махлуқи Мо соҳиби қувват (мустаҳкамӣ) буда, барои бандогон сифатҳои нафъовар дорад. Аз ҷумла бо илме, ки Офаридгор ба инсонҳо додааст, аз он асбобҳои ҷангӣ, олооти зироаткорӣ ва дигар ашёро месозанд. Дар ҳақиқат оҳан дар зиндагии инсон як чизи бисёр муҳим буда, бе он зиндагиро тасаввур кардан ғайри имкон аст. Манфиате, ки инсон аз оҳан мебардорад, аз ҳисобу шумор берун аст. Ҳатто дар ҷисм (организм)-и инсон аз ҷумла дар хун, ҷигар, гурда ва ғайра оҳан вуҷуд дошта, хизмат менамояд. Агар ин модда дар инсон кам гардад, ба беморшавӣ бурда мерасонад.

Дар охири оят як маънои нозуке ниҳон аст, ки онро бояд дуруст фаҳмид. Омада, ки инсон бояд аз оҳан, ки неъмат илоҳист, барои манфиати ҳамаҷонибаи худ асбобҳо сохта, онро дар ҷойҳои зарур истифода кунад! Инчунин ишора аст, ки Аллоҳ ва расулонашро ёрӣ диҳад. Маълум аст, ки Аллоҳ таъоло эҳтиёҷ дар ҳеҷ кадом коре ба мардум надорад. Лекин Ў таъоло барои фаҳмонидани онҳо дар баъзе корҳо бо бандагони Худ барои ҳуҷҷат шудан ба илми зоҳирии Худ мисли муомилаи байни ду инсон муомила мекунад. Ҳол он ки дар илми ботинии Ў таъоло ҳама назди Ў маълум аст. Тамоми ҷузъиёту куллиёт дар ихотаи илми Ў қарор дорад.

Акнун дар оят «лияъламаллоҳу» омадааст, яъне (то бидонад Ў таъоло) валлоҳу аълам, ин барои имтиҳони баъзе инсонҳо ва ошкор намудани нияти онҳое, ки имон ба ғайб овардаву барои аҷру савоби охираташон яқинан худро вафодор нишон медиҳанд, оё ба нусрати Аллоҳу дини расули Ў шитоб менамоянд ё на? Аз ин имтиҳони илоҳӣ бо сари баланд мегузаранд ё на?

Акнун бандагоне, ки меҳоханд вафодор бошанд, бояд касбу амал бикунанд ва дини Аллоҳро ба ҳар сурате, ки бошад, нусрат бидиҳанд, то ки нусрати Илоҳӣ ба онҳо ёр шавад. Чуноне ки дар охири ояти мазкур ишора аст, Ў таъоло ба ҳама кор қодиру ғолиб аст, бе ягон шакку шубҳа метавонад касеро, ки хоҳад аз бандагонаш нусрат диҳад.

Дар дигар сураҳо ҳам, омадааст, ки агар нусрат диҳед Аллоҳро, нусрат медиҳад шуморо ва собит мегардонад қадамҳои шуморо.

Бояд гуфт, ки касоне дар дору-л-ислом иқоматдоранду мутобиқи китоби осмонӣ зиндагии хешро намесозанд, аз ҷумла тарозуи инсофу адлро миёни худ риоя намеkunанд ва аз дуздиву фисқу фасоду дигар аъмоли хабиса иҷтиноб намеvarзанд, дар сурати ба нармӣ хотима наёфтани ин гуна рафтор садри кишвар маҷбур аст алайҳи онҳо даст ба муборизаи мусаллаҳона барад. Ин ҳам бошад, бо оҳан иҷро мегардад.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ

فَمِنْهُمْ مُّهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَسِقُونَ

Ва лақад арсалнā Нӯҳ-а-в ва Иброҳим-а ва ҷаъалнā фӣ зуррийятиҳима-н-нубуввата ва-л-китāб. Фа минҳум-м муҳтад. Ва каъиру-м минҳум фāсиқун. 26.

26. Ва батаҳқиқ, Нӯҳ ва Иброҳимро фиристодем ва дар авлоди ҳар дуи он пайғамбарӣ ва Китобро ниҳодем, пас баъзе аз зуррияи онҳо роҳёфтагонанд ва бисёре аз онҳо фармонбардор нестанд.

Шояд «лом» ҳарфи қасам бошад. Агар чунин аст, пас маънояш чунин мешавад: «Қасам ба Аллоҳ!». Агар «лом»-и таъкид бошад, маънояш чунин мешавад: Дар ҳақиқат нахуст аз пайғамбарон шайхул анбиё Нӯҳ (а)-ро ва баъди ӯ абуланбиё Иброҳим (а)-ро, ки сарсилсилаи расулони ҳақ буданд, шурӯъ кардем ва ин ду ро ба сифати пайғамбарӣ фиристодем ва сулолаи пайғамбарони баъди онҳоро аз авлоди ҳамин ду ба пайғамбарӣ мушарраф намудем ва китобҳои осмониро низ, дар ҳамин пайғамбарони авлодӣ қарор додем. Ҳеҷ расул ва ҳеҷ набиеро аз ғайри авлоди ин ду интихоб накардаем. Аз ҷумла ҷаҳор пайғамбари соҳиби китоб, яъне Мӯсо, Исо, Довуд (а) ва Муҳаммад (с) ҳам, аз ҳамин авлоданд. Онҳо аз сулолаи ҳазрати Иброҳим (а) буда ва ӯ аз зуррияи Нӯҳ (а) аст. Бинобар ин, агар тамоми пайғамбаронро ба ин ду авлод нисбат диҳем, саҳв нахоҳем кард. Ҳатто охири набиёи бани Исроил ҳазрати Исо ибни Марям (а) буд, ки қавмашро ба омадани пайғамбари баъдӣ бо номи Аҳмад башорат дод. (Салоту саломии Худо ба тамоми пайғамбарон).

Давоми оят хабар медиҳад, ки пас аз зуррияи Нӯҳ (а) ва Иброҳим (а) мардуме баромад, ки онҳо ба роҳи дуруст ҳидоят ёфтанд, аммо афсӯс ҳамагӣ аз ин мероси бузурги Худовандӣ баҳра нагирифтанду ағлаби онҳо фосиқу гунаҳкор гардиданд.

Ояти наватӣ хабари пайғамбарии ҳазрати Исо (а)-ро медиҳад.

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَرِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
وَأَتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً
وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا

رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ

مِنْهُمْ فَسِقُونَ ﴿٢٧﴾

Ѕумма қаффайнā ѓалā āšāриҳим би русулинā ва қаффайнā би Ёисабни Маряма ва āтайнāху-л-Инҷилла ва чаъалнā фӯ қулу́би-л-лазӯна-т-табаъуху раъфата-в ва раҳмата-в ва раҳбāнийтан-ибтадаъухā мā катабнāхā ѓалайҳим иллабтиғā ризвāниллāҳи фа мā раъавхā ҳаққа риъāятихā. Фа āтайна-л-лазӯна āманӯ минҳум аҷрахум. Ва каšуру-м минҳум фāсиқун. 27.

27. Баъд аз пою қадамҳои онҳо пайгамбарони Худро фиристодем ва Исо - писари Марямро аз пайи онҳо фиристодем ва ўро «Инҷил» додем ва дар дилҳои пайравони ў нармӣ ва меҳрубонӣ ва тарки дунёро ниҳодем. Ва Мо раҳбониятеро, ки онҳо нав пайдо карда буданд, бар онҳо фарз нагардонида будем, лекин барои хушнудии Аллоҳ онро ҳудайшон ихтироъ карданд. Пас, онро, чуноне ки ҳаққи роияи он буд, роия накарданд. Пас, ононро ки имон оварданд, подошашонро додем ва бисёре аз онҳо фармонбардор нестанд.

Аллоҳ таъоло мефармояд, ки баъди Нӯҳ (а) ва Иброҳим (а) тобеъи ин расулони гиромикадр расуле, аз ҷумла Мӯсо, Илёс, Довуд, Сулаймон, Юнус (а) ва дигаронро фиристодем. Баъд аз онҳо охирин набии бани Исроил ҳазрати Исо (а)-ро фиристодем ва барои пеш бурдани аҳкоми шариъати давраи замон ба ў Инҷилро нозил кардем, ки дар он ҳатто аз омадани ҳазрати Муҳаммад (с) башорат дода шуда буд. Тобеъони Исо (а)-ро «ҳаворийин» гӯянд.

Вақто ки онҳо ба Исо (а) имон оварданду тобеъи ў (а) шуданд, Аллоҳ таъоло дар дили онҳо эътиқоду муҳаббати нармро қарор дод; Баъзе аз онҳо ва силсилаи онҳо бар имону аҳди худ бардавом то охир собит монданд, некбахтона, ба Муҳаммад (с) низ имон оварданд, тобеъи ў (с) шуданду савоби дучанд ваъдашударо соҳиб шуданд. Вале бисёре аз насоро фосиқ шуданд, аз ҳудуду тоати Аллоҳ таъоло берун рафтанд; Мардумро бо роҳҳои ботил фиреб дода, аз роҳи рост манъ намуданд. Баъзе аз онҳо гӯё ризои Аллоҳро дармеебем гуфта, аз назди худ бидъат (раҳбонияте)-ро, ки асл надораду муҳолифи фитрати инсон аст, ихтироъ намуданд.

Аммо тавре ки бар худашон лозим донистанд, боз ҳам риояву амал карда натавонистанд.

Роҳиб тарккардаи дунё ва шаҳватро гӯянд. Ба забони русӣ онҳоро «монах» хонанд. Монах ва монашка (зани роҳиба) аз дунё ва кори он дасту дил шуста, дар «монастир» иқомат мекунад. Қуръони карим мисли пайравони Исо (а) роҳиб шуданро, ки ба табиъату фитраи инсон зид аст, манъ намудааст. Ин яке аз муъҷизаҳои Қуръони азимушшаън мебошад, ки аз ин амал ба мо хабар додааст. Агар ба таърихи қадим назар андозем, дар миёни масеҳиёни он давра замон роҳибӣ вучуд надоштааст. Раҳбоният дар асри чаҳоруми милодӣ дар Миср ба вучуд омадааст. Соли 350-уми милодӣ Антон ном марди мисрӣ аввалин шуда равиши роҳибонро ибтидо гузошт. Антон аз намуди либосҳои онҳое, ки дар замони Фиръавн тарки дунё мекарданд барои худ нусха гирифт. Антон бошад, аз матоъи рангаш сафед мепӯшид ва ӯ аз роҳибон талаб мекард, ки ибодат кунанд, фақирона ҳаёт ба сар баранд ва ба меҳнати ҳалол машғул гарданд. Низомии монастирҳои ҳозираро бошад, Баҳум ном шахс эҷод карда, қонуну қоидаашро муайян намуд, ки то ҳозир зоҳиран амал мекунад. Бо мақсади пайдо кардани ризоияти Аллоҳ насоро чунин ибодати ихтироиро ба роҳ мондаанд. Локин бо гузаштани вақт ҳар гуна падидаҳои номатлуб шомили ин равия гардид. Яъне онҳо роҳибиятро ихтироъ карданд ва боз худ онро ба ҷо оварда натавониста, аввалин шуда, қоидаҳои онро вайрон намуданд. Зеро ин қонун ба табиати инсон зид аст. Дар бораи амалҳои хабисаи ин тарки дунёкардаҳо (роҳибон) навиштаҳои зиёде мавҷуд аст. Шартҳои роҳибият тарки дунё намудан, аз одат зиёд ибодат кардан, аз дунё дил шустан, аз омма дур будан, либосҳои камъятибор пӯшидан, оиладор нашудан ва танҳо ба хӯрдани сабзавот қаноат намудан буд, ки онро ба ҷо оварда натавонистанд. Дар зоҳир «манаху монашка» буданду ҳастанд, вале дар ботин байнашон шармандагии бисёре рух медиҳад. Дар ин маврид солҳои охир дар васоити ахбори омма навиштаҳо зиёд ба чашм меҳӯрад.

Баъд аз ин Қуръон ба муъминон хитоб карда мегӯяд.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَعَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفَايَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ

وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Иъ айюҳа-л-лазйна āману-т-тақуллоҳа ва āмину би расулиҳи юътикум кифлайни ми-р-раҳматиҳи ва яҷғал-

**л-лакум нуран тамшуна биҳи ва яғфир лакум. Валлоҳу
Ғафӯру-р-Раҳим. 28.**

28. Эй онон (аҳли Китоб)-е, ки (ба пайғамбарони пешин) имон овардаед, аз Аллоҳ битарсед ва ба пайғамбари Ё имон оваред, то аз раҳмати хеш барои шумо баҳраи дучанд арзони дорад ва то барои шумо нуре бидиҳад, ки ба он роҳ равед ва то шуморо биёмӯрзад ва Худованд омӯрзгору меҳрубон аст.

Дар зимни ояти карима Аллоҳ таъоло мефармояд, ки эй онҳое, ки ба ваҳдонияти Аллоҳ имон овардаед, аз Ё битарсед. Тарсидан ин аст, ки амрҳояшро ба ҷо биёред, аз он ҷи наҳй кардааст, бипарҳезед, ба расулонаш бовариву эътиқод намоед ва дар анҷоми ҳама кор Ё таъолоро ҳозирӣ нозир бидонед. Агар шумо худро дар чунин низом нигоҳ дошта тавонед, Аллоҳ таъоло аз раҳмати Худ дучанд шуморо бонасиб мегардонад. Илова бар ин, Аллоҳ таъоло дар охира ба шумо нуре ато мекунад, ки дар зулумоти Қиёмат равшанкунандаи роҳи шумост. Пас, шумо бе мушкилӣ ба сӯи пули Сирот роҳ меёбед. Ҳамчунин гуноҳҳое, ки пеш содир карда будед, мағфират карда мешаванд. Зеро Аллоҳ таъоло соҳиби раҳмати васеъ ва омӯрзандаи бисёр бузургу меҳрубон аст.

Аҳли Китоб, яъне яҳудиён ва насронийён доимо ифтихор мекарданд, ки пайғамбарӣ ва ваҳйи илоҳию китобҳои осмонӣ танҳо хоси мост ва ин ба дигарон муяссар намешавад. Ояти зерин ин сифатро маҳкум месозад.

لَئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ إِلَّا يَفْقَدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّن فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ

الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

**Ли аллā яълама аҳлу-л китāби аллā яқдирӯна ъалā шай-
им миъ фаълиллāҳи ва анна-л-фаъла би ядиллāҳи юътиҳи
ма-й яшāъ. Валлоҳу Зӯ-л-фаъли-л-Ъаъим. 29.**

29. То аҳли Китоб бидонанд, ки бар чизе аз фазли Аллоҳ қудрат надоранд ва албатта, фазл ба яди Аллоҳ аст, ба ҳар кӣ хоҳад онро медиҳад ва Аллоҳ соҳиби фазли бузург аст.

Ояти мазкур посухи Аҳли Китоб аст, ки онҳо меғуфтанд: «Касоне, ки аз Аҳли Китобанду ба Муҳаммад (с) имон овардаанд, тибқи ақидаи мусалмонон дучанд подошро соҳибанд. Мо, ки ба Ё имон наовардаем, монанди дигар мусалмонон дорои як подошем».

Бинобар ин, Қуръони карим ба онҳо посух меғӯяд, ки мусалмонон умуман дорои ду подошанд, зеро онҳо ба пайғамбари охирзамон ва инчунин ба тамоми пайғамбарони гузашта имон овардаанд. Он гурӯҳе, ки аҳли китобанду ба пайғамбари охирзамон имон наовардаанд, гӯё ба ҳеҷ пайғамбаре имон наовардаанд. Бинобар ин, ҳеҷ подошро соҳиб нестанд. Аҳли Китоб чунин ақида доштанд, ки нисбат ба дигарон ба Аллоҳ наздиктаранд, дӯстони Аллоҳанд ва шахсоне ҳастанд, ки Аллоҳ таъоло аз онҳо розӣ аст. Шояд замоне чунин мавқеъ доштанд, локин онҳо бояд бидонанд, ки агар фазлу марҳамати илоҳиро танҳо ба худ тахсис медида бошанд, ба ин кор қодир нестанд. Баъди омадани пайғамбари охирзамон ҳеҷ гоҳ онҳо ҳуқуқ надоранд ва набояд даъво кунанд, ки кулли пайғамбарон аз бани Исроил ва ваҳйи илоҳию китобҳои осмонӣ танҳо ба сӯи онҳо меомада бошад. Аллоҳ таъоло ин пиндори эшонро рад намуда меғӯяд, ки фазлу амри нубуввату ҳидоят ва имон дар қудрати Раҳмон аст. Касеро Ё таъоло хоҳад, қатъи назар аз ин ки ба кадом қабила мансуб аст, аз фазлу марҳамати Худ бонасиб мегардонад. Бигзор, ӯ аз бани Исроил набошаду араб бошад. Зеро фазли Аллоҳи меҳрубон фароҳу эҳсонаш бузург аст.

Хонандаи мухлис, фишурдаи ҳадисеро пешкаши шумо мегардонем, ки мақсади ду ояти охирро тақвият мебахшад:

Дар «Саҳеҳи»-и Бухорӣ омадааст, ки пайғамбари Аллоҳ марҳамат карда, ба асҳоби худ фармуданд: **«Мисоли шумо мусалмонон ва яҳуду насоро ба мисли он аст, ки марде ба қавме гуфт: «Агар шумо ин амалро анҷом бидиҳед, барои шумо аҷр дода мешавад». Пас, эшон шурӯъ карданд ба иҷрои амал то нисфи рӯз ва гуфтанд: «Бас, мо дигар амал намекунам ва аҷри ту ҳам, ба мо лозим нест». Он мард ба онҳо гуфт: «Ин тавр накунад, амалро ба ҷо биёред ва аҷри ваъдашударо соҳиб шавед». Онҳо ҳамчунин гарданкашӣ намуданд. Он мард ба қавми дигаре машварат намуд, ки агар шумо баъди нисфи рӯз ҳам бошад, амали пешиниёро давом дода, ба итмом расонед, аҷратон аз аввали рӯз шуморида, бароятон дода мешавад. Пас, ба кор пардохтанд, ҳатто ки салоти аср фаро расид, онҳо аз амал даст кашида, гуфтанд, ки ҳамин қадар кифоя, дигар мо машғул намешавем ва музду аҷраш аз он худат. Он мард гуфт: «Ин тавр накунад, каме аз рӯз мондааст, амали худро шумо пурра созед!». Онҳо гуфтанд: «Мо дигар амал намекунем ва музду аҷраш ҳам, ба мо лозим нест!». Сипас он мард гурӯҳи дигарро ба иҷора**

гирифт ва онҳо амали нопурраи он ду қавми қаблиро то гуруби Офтоб ба пуррагӣ ба анҷом расониданд...».

Монанди ҳамин яҳуду насоро агар ба пайғамбарони замони худ содиқ будаву шариъати онҳоро риоя карда, сипас ба омадани пайғамбари охируззамон ба шариъати эълмдоштаи вай гаравиданду ба ӯ (с) имон оварданд, ду кифл (ҳисса) ачру савоб мегиранд. Агар чунин нест, пас савоберо соҳиб нахоҳанд гашт. Яҳуду насоро яқин бидонанд, ки то ба Қуръону ҷамиъи пайғамбарон имон наоранд ва дар охир ба шариъати ғуррои Муҳаммадия амал накунанд, онҳо аз тамоми ваъдаҳои илоҳӣ маҳруманд. Агар Қуръонро чун китоби осмонӣ эътироф намоянд, тибқи роҳу равиши фармудаи он худро ва амали худро мутобиқу мувофиқ насозанд, аз тамоми подошҳои нек дар рӯзи қиёмат маҳруманд.

Қуръонро Аллоҳ таъоло нозил кард ва то рӯзи қиёмат ҳифзи онро ба уҳдаи худ гирифт ва ҳеҷ гоҳ мавриди тағйиру ислоҳ ва табдилу таҳриф қарор намегирад. Агар тағйирот даровардан имкон медошт, кайҳо бадхоҳони Ислом ба он бо табъи дили худ тағйирот медароварданд. Модоме ки тӯли зиёда аз чаҳордаҳ қарн Қуръон тағйире надид, маълум мешавад, ки он як китоби инсонсозу сарнавиштсоз буда, башарро зарур аст бо нури он зиндагии пуршебу фарози худро ва зулумоти рӯзи қиёматро аз миён бибаранд. Яъне Қуръонро дастури зиндагии хеш қарор дода, маъбуди худ, яъне Парвардигори яқову беҳамторо бе шарик ва бидуни шакку шубҳа ибодат намоянд. Рост сухангӯи аст Аллоҳи бузург.

Поёни сураи «**Ҳадид**». Ва лиллаҳил ҳамд.